

منار غزنی

الهامی برای منار

جام

نویسنده: دکتر معمار حشمت الله اتمر
تاریخ: جوزا / سال ۱۴۰۸ شمسی

Ketabton.com

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مشخصات کتاب

عنوان: منار غزنی الهامی برای منار جام

نویسنده: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

ادیتور:

دیزاین پشتی: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

مطبعه:

تعداد چاپ : ۳۰

تاریخ چاپ: جوزا / سال ۱۴۰۸

واتساپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

ایمیل : atmar_hashmatullah@yahoo.com

حق چاپ و نشر محفوظ است:

کلیه حقوق اعم از باز نویسی، چاپ، تکثیر، نخسه برداری، ترجمه و فلم سازی پیگرد قانونی دارد، نقل مطلب با ذکر ماخذ به معیار های پذیرفته شده بلا مانع است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

فهرست

صفحه	مطالب
۱	پشتی
۲	بسم الله الرحمن الرحيم
۳	مشخصات کتاب
۴	فهرست
۷	مقدمه
۹	برای یادداشت
۱۰	ولایت غزنی
۱۰	معلومات عمومی:
۱۱	پیشینه:
۱۲	اسلام غزنویان:
۱۴	مناره‌های بازمانده از مسجد بهرامشاه غزنوی:
۱۶	جغرافیا:
۱۷	اقلیم:
۱۷	اقتصاد:
۱۸	کشاورزی:
۱۸	صنایع دستی:
۱۹	انرژی:
۱۹	آموزش:
۲۰	فرهنگ:
۲۲	مردم شناسی:

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

- ۲۲ ..... زمین شناسی
- ۲۲ ..... منابع طبیعی:
- ۲۳ ..... منرال اندراتیت ولایت غزنی:
- ۲۳ ..... معدن طلای زرکشان:
- ۲۳ ..... معدن مس زرکشان:
- ۲۴ ..... لاجورد:
- ۲۴ ..... مرمر:
- ۲۴ ..... لیتیم:
- ۲۵ ..... واحدهای اداری
- ۲۵ ..... ولسوالی‌های غزنی:
- ۲۷ ..... مشاهیر:
- ۲۷ ..... دانشمندان:
- ۲۸ ..... مناره های غزنی
- ۵۸ ..... منار جام
- ۵۸ ..... معماری منارجام:
- ۶۵ ..... نبشته (نوشته) ها:
- ۹۸ ..... خطر سقوط منارجام:
- ۹۹ ..... نکات برجسته برای الهام:
- ۱۰۰ ..... ماخذ:
- ۱۰۱ ..... لیست کتاب های چاپ شده
- ۱۰۷ ..... لیست کتاب های تحت کار

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۱۰۸ ..... در صورت وقت و امکان

۱۰۹ ..... پستی اخیر

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مقدمه

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان إلا على
الظالمين، والصلاة والسلام على خاتم النبيين، وعلى آله وأصحابه
أجمعين، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين وبعد:
(إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ) ^١ (وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ
فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ^٢

"همانا دین پسندیده نزد پروردگار دین اسلام است!"
هرکه غیر از اسلام دین دیگری انتخاب نماید، هرگز از وی پذیرفته
نمیشود و او در آخرت از زیان کاران (گنهکاران) است.
حمد بی پایان، سپاس بی حد (اندازه) خداوند متعال را که جهان را با
تمام رازها، مملو از عجائب، زیباییها، روز را برای عبادت و کار،
شب را برای استراحت، تا تمام خستگیهای روز در آن رفع گردد،
خلق کرد. تا صبح صادق با ذکر الله (ج) برخیزد و برای به دست
آوردن رزق حلال حرکت نماید.
سپاس گذارم تا زمین را غنی از معدنیات، آب و هوا را برای بقای
انسانها، حیوانات، حشرات، نباتات آفرید، تا بخورند، بنوشند ولی
اصراف نکنند.
انسانها را اشرف مخلوقات با عقل عالی و عاطفه خاص آفرید تا در
بین آفریدهگان خیلی متفاوت باشند.
خیلی خرسندم که برای من آخرین پیامبر، دین کامل را نصیب گردانیده
و صحت خوب را لطف نموده تا بتوانم از دریچه کوچک آگاهی و

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

اندوخته های که به من اعطا فرموده، برای برادران و خواهران
مسلمانم شریک سازم.

پروردگارا!

راه خود را برای ما آسان ساز، طوریکه غیر از تو نبینیم، شناسیم،
ذات و هستی ما را به مقام فنا (از بین بردن، نابود ساختن) برسان، تا
شائبه ای (تصور، فکر، خیال) از انانیت (تکبر، کبر، غرور) و
استکبار (غرور) در وجود مان نباشد و سراپا بنده محض (خالص، پاک،
صاف) و عبید (بنده) تو بوده باشیم.

- از کلیه صاحب نظران و دست اندرکارانیکه این کتاب
را مطالعه می نمایند، احترامانه تقاضا به عمل می آید
تا نکته نظرات و پیشنهادات خود را برای بازنگری این
کتاب ارسال نمایند.

Whats App: ۰۷۹۹۳۷۶۹۹۸

با عرض حرمت
داکتر مهندس حشمت الله اتمر

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

برای یادداشت

- ..... -۱
- ..... -۲
- ..... -۳
- ..... -۴
- ..... -۵
- ..... -۶
- ..... -۷
- ..... -۸
- ..... -۹
- ..... -۱۰

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

ولایت غزنی

معلومات عمومی:

ولایت غزنی یکی از ۳۴ ولایت افغانستان به مرکزیت شهر غزنی می باشد که از ولایات جنوب شرقی افغانستان به شمار می رود. غزنی با ۱,۳۶۲,۵۶۴ جمعیت پنجمین ولایت پرنفوس افغانستان می باشد. این ولایت از لحاظ مدیریت اداری به نوزده ولسوالی تقسیم شده است و ۲۲,۹۱۵ کیلومتر مربع پهناوری دارد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

نام غزنه تلفظی در زبان های ایرانی شرقی است از واژه گَنزَک که در زبان های ایرانی قدیم به معنای گنجه " گنج " بوده است و نام غزنه پس از روی دادن جایگشت آوایی گنزک / گزنک به شکل کنونی درآمده است.

به زبان یونانی باستان: احتمالاً همان Gázaca/ گَزَکَه یا Gázaca/ گازکه که بطلمیوس در کتاب ۶، فصل ۱۸، بند ۴ از Geographia آورده؛ به زبان چینی قدیم Ho-si-na:،

آنطور که هیوان تسانگ، زائر مشهور چینی سده هفتم میلادی یاد کرده؛ واژه درست غزنین به نون آخر است و غزنه یا غزنی تلفظ عامه می باشد .

پیشینه:

غزنی با قدامت بیش از چندین قرن یکی از کهن ترین مناطق جهان به شمار می رود. ابزارهای مربوط به دوره پارینه سنگی زیرین با قدامت بیش از چندین هزار سال پیش در دشت ناؤر در غرب غزنی پیدا شده است. این ابزار شامل تعدادی ابزار سنگی ساخته شده از کوارتز است که شامل تراشه، ساطور، رنده، تیشه و تبر ابزار هستند. این آثار نخستین شواهد بدست آمده از دوره پارینه سنگی زیرین در افغانستان هستند .

غزنی در طول قرن هفتم میلادی یکی از مراکز مهم بودایی در افغانستان بود. کاوش های تیم باستان شناسی لهستانی نشان می دهد که آثار مذهبی کشف شده از تپه سردار غزنی هر دو فرهنگ هندویی و بودایی را دارا است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

"دو مرکز بزرگ بودایی دیگر، فندقستان و تپه سردار (غزنی) مسئله کاملاً متفاوتی است و دوره دیگری از تأثیرات هند بین قرن‌های هفتم تا هشتم را نشان می‌دهد. این بازنمایی‌ها موضوعاتی را از مهیانه شناسی نشان می‌دهد و حتی در مورد سایت اخیر جنبه‌های وجره یانه را تصور می‌کنیم که قبلاً خود را در صومعه‌های بزرگ هند مانند نالاندا تثبیت کرده بودند .

مکان مهم دیگر تپه سردار (معروف به تپه ای ناگارا) در نزدیکی غزنی است که شاید تا قرن هشتم میلادی فعال بوده باشد. از این دوره یک مجسمه عظیم از بودای پارنیوارا (بودا در منطقه خاصی خوابیده بود) بدست آمد. مجسمه ای بسیار مشابه درست در شمال افغانستان، در آژینه تپه، تاجیکستان پیدا شده است. اما آنچه جالب تر است یافتن یک مجسمه از خدای هندو دپورگا ماهیشاسورا - ماردینی در همان محل است.

در سال ۶۴۴ م. زائر چینی شوان زانگ در حالی که از وارنو امروزه بنو، در پاکستان برمی‌گشت، از شهر جاگودا (احتمالاً غزنی) بازدید کرد .

اسلام غزنویان:

در سال ۶۸۳ م. ارتشهای خلافت اموی، اسلام را به منطقه آوردند و تلاش کردند شهر غزنی را فتح کنند اما مردم شهر به شدت مقاومت کردند؛ بنابراین غزنی الی زمان یعقوب لیث به اسلام نگرید. مقاومت غزنی آن چنان مشهور شد که وقتی یعقوب صفاری (۸۷۹-۸۴۰) تحت نام اسلام در حال فتوحات بود، در تصرف غزنی بسیار پرآوازه شد. این شهر در سال ۸۶۹ توسط صفاریان به طور کامل ویران شد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

بخش قابل توجهی از جمعیت محلی شامل هندوها و بودایی‌ها نیز در زمان محمود غزنوی به اسلام گرویدند.

هیچ مدرکی وجود ندارد که غزنه قبلاً بخشی از پادشاهی سامانیان بوده باشد. پیش از سال ۲۶۰ هـ، غزنه جز زابلستان بود و توسط لایو یک‌ها اداره می‌شد، لایو یک‌ها که متحد کابل شاهان بودند، الی زمان سبکتگین قدرت غزنه را در دست داشتند و هیچ مدرکی بر کنترل منطقه توسط سامانیان وجود ندارد. پادشاه لایو یک قطعاً هندو بود، حتی اگر طبقات ناصری نام ابوبکر یا ابوعلی را به آنها نسبت دهند.

غزنین ولایتی مشهور در زابلستان و پایتخت غزنویان بود. پس از بازسازی این شهر توسط عمرو لیث، برادر یعقوب، از ۹۹۴ الی ۱۱۶۰ به‌عنوان به پایتخت خیره‌کننده غزنویان تبدیل شد. غزنویان هند شمالی، ایران و آسیای میانه را از غزنی کنترل می‌کردند.

بسیاری از حملات به هند از غزنی سازماندهی می‌شد. غزنویان اسلام را به هند بردند و با ثروتهای خارق‌العاده‌ای که از شاهزاده‌ها و خدایان معبد غنیمت می‌گرفتند بازمی‌گردیدند. تاریخ‌نگاران با شگفتی از آراستگی ساختمان‌ها، کتابخانه‌های بزرگ، مجلل بودن دربار و ثروت گرانبهای شهروندان غزنی می‌نویسند.

اما غزنی که زمانی باشکوه‌تر از بغداد بود در ۱۱۵۱ میلادی، توسط علاء‌الدین حسین جهانسوز به تلی از خاکستر مبدل گردید. پس از ۶ سال غزنی دوباره در زمان خوارزم‌شاهیان شگوفاً گردید اما این بار در سال ۱۲۲۱، توسط چنگیز خان برای همیشه ویران شد. موقعیت استراتژیک غزنی، چه از نظر اقتصادی و چه از نظر نظامی، دوباره

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

غزنی را احیا کرد اما بار دیگر توسط انگلیسی ها و ۱۰۰ سال بعد توسط شوروی ها ضربه دید.

مناره‌های بازمانده از مسجد بهرامشاه غزنوی:

شهر غزنی به دلیل مناره های ساخته شده ستاره ای شکل خود مشهور است. قدامت آنها از اواسط قرن دوازدهم است و بازمانده مسجد بهرام شاه می باشد. اضلاع آنها با نقوش هندسی تزئین شده است و بخش‌های بالای مناره ها آسیب دیده یا از بین رفته است. مهم ترین مقبره واقع در غزنی آرامگاه سلطان محمود غزنوی است. موارد دیگر شامل مقبره شاعران و دانشمندان است، به عنوان مثال ابوریحان بیرونی و سنایی.

ابن بطوطه خاطر نشان می سازد:

قسمت اعظم شهر ویران شده است، اما چیزی جز بخشی از آن هنوز پابرجاست، اگرچه قبلاً شهر بزرگی بود.

بابر در بابرنامه ثبت می کند که غزنی بخشی از زابلستان بوده است. این منطقه توسط مغول ها کنترل می شد تا اینکه نادرشاه و نیروهای ایرانی اش در سال ۱۷۳۸ به آن حمله کردند. احمد شاه درانی غزنی را در سال ۱۷۴۷ فتح کرد و آن را بخشی از امپراتوری درانی کرد. در جریان جنگ اول افغان و انگلیس، غزنی توسط نیروهای هندی به رهبری انگلیس در نبرد غزنی تخریب شد.

در دهه ۱۹۶۰ بودایی مؤنث ۱۵ متری از سایت باستانی تپه سردار کشف شد که به پشت خوابیده و با ستونهای خالی احاطه شده بود که در گذشته توسط بوداهای نر کوچکتر محافظت شده بود.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

بخش هایی از این بودا به سرقت رفته است. در دهه ۱۹۸۰ یک پناه گاه آجری گلی برای محافظت از مجسمه ایجاد شد، اما تکیه گاه های چوب برای هیزم به سرقت رفته و پناهگاه تا حدی فرو ریخت.

غزنین در گذشته از نظر اقتصادی اهمیت فراوان داشته است. این امر نه تنها به دلیل موقعیت استراتژیک و مهم تجاری آن که خراسان و ایران را به شبه قاره هند پیوند می داد و به عنوان مرکز مهم تجاری و بار انداز کالاهای شبه قاره به خراسان، شمال و ایران نقش خود را ایفا می کرد، بلکه خاک خوب، هوای معتدل، آب نسبتاً کافی، مردمان کوشا، زحمت کش، پیداوار متنوع، فراوان زراعتی، دامی، آن را به یک نقطه مهم و غنی تبدیل نموده بود.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

جغرافیا:

ولایت غزنی در مرکز افغانستان بین ۳۲ درجه و چهار دقیقه و ۹ ثانیه تا ۳۴ درجه و ۱۳ دقیقه و ۵۱ ثانیه عرض شمالی و ۶۶ درجه و ۴۹ دقیقه و ۱۶ ثانیه تا ۶۸ درجه و ۴۹ دقیقه و ۵۶ ثانیه عرض شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است.

طول متوسط این ولایت به خط مستقیم در جهت شمال به جنوب ۲۴۰ کیلومتر و عرض متوسط آن در جهت شرقی - غربی حدود ۱۸۱ کیلومتر است. ولایت غزنی از سمت شمال با ولایت بامیان و میدان وردک، از جنوب و جنوب غربی با ولایت زابل، از مشرق با ولایت لوگر و پکتیا و از جنوب شرقی به ولایت پکتیکا از مغرب نیز به ولایت ارزگان و دایکندی محدود است.

شهر غزنی مرکز ولایت غزنی است و از کابل ۱۳۵ کیلومتر فاصله دارد. ارتفاع این شهر از سطح بحر ۲,۱۸۳ و پهناوری آن ۲۳,۳۷۸ کیلومتر مربع است که تقریباً یک بیست و هشتم یا ۳,۵٪ پهناوری کل افغانستان را شامل می شود. ولسوالی ناور بزرگ ترین و ولسوالی رشیدان کوچک ترین ولسوالی های غزنی هستند.

کوه های ولایت غزنی عبارتند از:

قاده باریک در شمال غرب، شنکی در جنوب، جرکنه در جنوب شرق، هندوکش در شمال شرق و کوه بابا در شمال. آب ایستاده غزنی، بند سرده، بند سلطان، بند زرخان و بند زردسنگ دریاچه های مهم این ولایت می باشند که نقش عمده ای در کشاورزی منطقه دارد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

دریای غزنی از ارتفاعات بهسود سرچشمه گرفته در دشت ناور بند سلطان بالای آن تأسیس شده است و پس از عبور از شهر غزنی، در ولسوالی ناوه به آب ایستاده غزنی می ریزد.

اقلیم:

غزنی دارای آب و هوایی نیمه صحرائی و کوهستانی می باشد. دما در دشت ناور، شمال غزنی با آب ایستاده در جنوب غزنی تفاوت زیادی دارد. در ناور دمای تابستان به ۲۵ الی ۳۰ درجه سانتی گرید و در زمستان به ۲۵- درجه می رسد که بسیار سرد و غیرقابل تحمل است. اما در آب ایستاده با ۱۵- درجه در زمستانها هوا نسبتاً گرم تر می باشد. ۱۸۸ روز آن درجریان سال نسبتاً گرم و هوای آن، از تاریخ ۱۲ اکتبر تا ۱۰ اپریل، سرد و بارانی است. سطح متوسط بارنده گی سالانه در غزنی ۲۲۹۶ ملی متر تخمین شده و زمین آن، از سطح بحر ۱۸۰۰ متر ارتفاع دارد.

اقتصاد:

چون غزنی پایتخت فرهنگی جهان اسلام در سال ۲۰۱۳ انتخاب گردید پروژه ها روی دست گرفته شده شامل:

ساخت یک مرکز فرهنگی اسلامی، یک مسجد، یک بازار سرپوشیده، یک سالون ورزشی، یک مهمان سرا، یک فرودگاه، یک هتل پنج ستاره، دو ساختمان ۲۷ طبقه و سایر موارد می شود.

بودجه این پروژه ها ۳۰ میلیون دلار است و برای بیش از ۲۰۰۰ نفر فرصت شغلی مهیا می کند. ۱۰ میلیون دلار این بودجه توسط دولت

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مرکزی، ۷ میلیون دلار توسط تیم بازسازی ولایتی لهستان (PRT) و ۳ میلیون دلار توسط ایالات متحده تأمین می شود. غزنی تا پایان سال ۲۰۱۲ یک جاده ۴۰ کیلومتری آسفالت نیز خواهد داشت.

کشاورزی:

به دلیل هوای مناسب و بارندگی نسبتاً خوب که اغلب در زمستان و اوایل بهار به صورت برف و باران می بارد، انواع میوه ها و محصولات زراعتی خاص این مناطق در غزنین به عمل می آید. نیز به دلیل رونق پرورش دام و دامداری، انواع حیوانات اهلی پرورشی در آن تربیت و نگهداری می شود. پوشاک و لباس هایی که از مو و پوست حیوانات اهلی به دست می آید، در این سرزمین، به خصوص در قسمت های شمالی غزنین از اهمیت بالایی برخوردار است.

بند سرده در ولسوالی اندر در نزدیکی مرز ولایت پکتیکا واقع شده است. این سد ذخیره گاه بزرگ آب است که برای آبیاری کشاورزی منطقه حیاتی می باشد. خود سد و سیستم کانال های آن نیاز به تعمیر و نگهداری دارند.

صنایع دستی:

در کنار این، صنایع ظریفه چون مسگری، زرگری و سایر صنایع دستی از رونق خوبی در این دیار برخوردار بوده و در بازارهای غزنین انواع صنایع مستظرفه دستی دستیاب می گردیده است؛ چنان که یکی از اقلام مهم صادرات این منطقه را همین مصنوعات تشکیل

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

می داده است. در نتیجه بازارهای پررونق، کالا های متنوع، غزنین را به یک نقطه مهم و پر رونق تبدیل نموده بود.

انرژی:

ولایت غزنی قرار است از طریق سیستم برق شمال شرقی (NEPS) به برق ملی وصل شود. ساخت خط انتقال از شرق دشت چمتله به غزنی با استفاده از شبکه انتقال ولتاژ بالا (۲۲۰ کیلوولتی) آغاز می شود. این پروژه قرار است با هزینه ۱۰۱ میلیون دلار توسط USFOR-A و حمایت USAID اجرا شود. با این حال، بانک توسعه آسیایی موافقت کرد خط انتقال از چمتله به دشت برچی را به اتمام برساند که باعث می شود دامنه پروژه را کاهش یابد. اجرای این پروژه به دلیل عدم توانایی USACE در اعطای قرارداد به تأخیر افتاد زیرا پیشنهاد ها دریافتی برای این پروژه بیش از دو برابر هزینه برآورد شده بود، بیشتر به دلیل نگرانی های امنیتی ناشی از خطرات مربوط به اجرای قراردادهای ثابت با قیمت ثابت، برآورد هزینه ضعیف و دوره های غیر واقعی عملکرد بود USACE. در حال خریداری مجدد پروژه ها و برنامه های اعطای قرارداد در ماه جون یا جولای ۲۰۱۲ است که برنامه های اجرایی پروژه را بین ۶ تا ۱۵ ماه به تأخیر می اندازد.

آموزش:

غزنی، با آنکه نسبت به ولایات دیگر کشور، در بخش معارف پیشتانز بود؛ اما در اثر جنگ های چند دهه اخیر، به سیستم تعلیم و تربیه این ولایت نیز خساراتی وارد گردیده و مکاتب، در اکثر ولسوالی ها مسدود

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

است که باعث شده، دانش آموزان این ولایت، از چند دورهٔ تعلیمی محروم شوند.

در ولایت غزنی ۶۳۵ مکتب به شمول چند انستیتیوت و دارالمعلمین وجود دارد، که دارای ۴۷۴۷ معلم و ۲۴۵,۹۸۶ دانش آموز است و از این میان ۴۵٪ آن طبقهٔ انات می باشد.

دانشگاه غزنی، در سال ۱۳۸۷ خورشیدی تأسیس شده و اکنون ۱۵۰۰ محصل در چهار دانشکدهٔ تعلیم و تربیه، شرعیات، اقتصاد و زراعت دارد و از این تعداد ۲۰۰ تن شان را دختران تشکیل می دهند.

فرهنگ:

با در نظرداشت تاریخ گذشتهٔ غزنی، این ولایت در سابق از حیث تاریخی و علمی، به یک مرکز عرفان و ادب در بین ولایات شهرت داشت.

صدها عارف، شاعر و نویسنده ای همچون سنایی غزنوی، حسن غزنوی، مسعود سعد سلمان، فرخی سیستانی، فردوسی طوسی، عنصری بلخی، عسجدی مروزی، منشوری سمرقندی، کسایی مروزی، غضائری رازی، ابوریحان بیرونی و... از بلاد مختلف، در دوران سلطان محمود غزنوی در این ولایت گرد آمده بودند.

تلاش های فرهنگی در این ولایت، از سال ۱۳۳۱ خورشیدی، با نشر هفته نامه سنایی رسماً آغاز و تسریع یافت؛ این هفته نامه امروز به روزنامه تبدیل شده که با انتشار ۵۰۰ نسخه در روز معتبرترین روزنامه ولایت غزنی می باشد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

شمار زیادی از انجمن های ادبی مانند انجمن سنایی، که در سال ۱۳۵۰ ایجاد شده و تعداد زیادی از فرهنگیان به تلاش نیاز محمد خوشه در آن شامل بودند، ایجاد شد؛ دیگر انجمن همچنین انجمن لونگ، انجمن فرهنگیان، انجمن کاتب، انجمن البیرونی، انجمن پسرلی، انجمن قره باغ، انجمن ارشاد، انجمن زمزمه، انجمن اجتماعی غزنه باستان، انجمن تحکیم وحدت، جمال که یک انجمن سیاسی بود، انجمن وحدت ملی و انجمن کلیوال ادبی ملگری در ولایت غزنی شکل گرفته است؛ این انجمن ها تلاش های فرهنگی زیادی می کنند و راه را برای چاپ آثار شعرا و نویسندگان نو فراهم می سازند. در این آوار ریاست اطلاعات و فرهنگ غزنی این انجمن ها را ثبت نموده از فعالیت های شان حمایت می کند.

با ایجاد فصل جدید (دوره حاکمیت رئیس جمهور کرزی)، جوانان این ولایت نیز به مطالعه رو آورده اند. در غزنی علاوه بر کتابخانه عامه ریاست معارف و کتابخانه البیرونی ریاست اطلاعات و فرهنگ، برخی کتابخانه ها در مکاتب نیز وجود دارد که مردم می توانند از آنها، کتاب برای مطالعه بگیرند. در ولایت غزنی علاوه بر کتابخانه ها، تعداد زیادی کورس ها به ویژه کورس های خطاطی وجود دارد، که صدها شاگرد اکنون در آن آموزش می بینند.

پس از کشف آثار باستانی دشت ناور که صدهزار سال قدمت داشتند؛ شهر غزنی موزیمی ایجاد کرد که اکنون در مقام ولایت و ریاست اطلاعات و فرهنگ، می باشد و صدها اثر تاریخی مانند مجسمه ها، سلاح های تاریخی، کوزه ها، ظروف، و همچو آثار دیگر تاریخی، در آن نگهداری می شوند.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

با آنکه مردم، با به میان آمدن سامان آلات موسیقی مدرن و جدید؛ از موسیقی محلی خدا حافظی کرده اند؛ اما اخیراً دوباره همان موسیقی محلی و سابقه، مورد توجه قرار گرفته است. اتن که یک رسم ملی است، در ولسوالی های پشتون نشین غزنی، بسیار رایج است و هم اکنون نیز از سوی جوانان این ولسوالی ها در محافل خوشی و مناسبت ها به خوبی اجرا می شود.

مردم شناسی:

بر پایه سرشماری سال ۲۰۱۳، کل جمعیت استان در حدود ۱,۳۶۸,۸۰۰ نفر است، که چند قومی و عمدتاً یک جامعه قبیله ای است.

طبق انستیتوت مطالعه جنگ، "غزنی نوزده ولسوالی دارد و یکی از گوناگون ترین ولایات در افغانستان از دید قومیتی است. اکثریت جمعیت این ولایت را هزاره ها و پشتون ها و پس از این دو قوم تاجیک ها و کمتر از ۱٪ هندو تشکیل می دهند. کشاورزی و دامداری شغل اصلی شهروندان غزنی است. گندم، یونجه، خربوزه و بادام از بزرگ ترین محصولات تولید شده است.

زمین شناسی

منابع طبیعی:

بر طبق آخرین برآوردهای زمین شناسان اهل افغانستان و خارجی، غزنی یکی از ثروتمند ترین مناطق معادن لیتیوم در جهان است. طلا و

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مس نیز پیش تر در زرکشان غزنی یافت شده بود. ارزش این معادن به مقداری ۳۰ میلیارد دلار تخمین زده شده است. معادن کشف شده در غزنی تقریباً ۳۰ درصد از کل معادن های لیتیوم، طلا، مس است و نیز درصدی از معادن نقره، سرب، روی و سنگ های قیمتی افغانستان را تشکیل می دهد.

منرال اندراتیت ولایت غزنی:

غزنی بزرگ ترین معادن را در سطح منطقه داراست. ذخایر لیتیوم غزنی ۳۰٪ لیتیوم جهان را تشکیل می دهد. معادن عمده این ولایت، بر اساس وزارت معادن و پترولیوم، به ترتیب ذیل می باشد:

معادن طلای زرکشان:

این معدن در ولسوالی مقر قرار دارد، که ۹۰ کیلومتر از شهر غزنی فاصله دارد و پهناوری حوزه آن به ۴۸۴ کیلومتر مربع می رسد. در سال های ۱۳۳۱ و ۱۳۳۹ متخصصین روسی، آلمانی و آمریکایی، بالایی معدن زرکشان تحقیق نمودند، و ذخیره آنرا ۷,۵۰۰ کیلوگرام طلای سرخ تخمین زدند.

معادن مس زرکشان:

وحیدالله شهبانی وزیر معادن و پترولیوم می گوید که در منطقه زرکشان ولسوالی مقر؛ به علاوه معدن طلا، به ارزش ۳۰ میلیارد دالر ذخایر مس نیز موجود است که از سوی متخصصین داخلی و خارجی شناسایی شده است. معادن این منطقه برای بار اول در سال ۱۹۷۱ توسط مهندسان افغان و روس، در یک تحقیق مشترک کشف شد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

لاچورد:

به اساس معلومات هرودوت و استرابون، لاچورد بدخشان ۲۵۰۰ سال قبل، از افغانستان به مصر صادر شده، که از آن برای ساخت چشم های مجسمه فرعون کار می گرفتند. در ولایت غزنی، معدن سنگ لاچورد موجود است؛ اما مقدار آن دقیقاً واضح نیست.

مرمر:

بر علاوه شماری از ولایات کشور؛ در ولسوالی جاغوری ولایت غزنی نیز معدن سنگ مرمر وجود دارد. تا کنون در کشور نزدیک به ۳۵ نوع سنگ مرمر در ۴۵ رنگ مختلف تثبیت و شناخته شده، که ارزش آن ۱۵۰ میلیارد دالر تخمین گردیده است. به اساس شمارش ها ۸ درصد سنگ مرمر افغانستان، برای پروسس و پالش به پاکستان، فی تن ۴۰ دالر به فروش می رسد، که پس از پروسس و پالش، به مبلغ ۳۰۰ دالر دوباره بالای افغانستان فروخته می شود. از سال ۱۳۹۴ به بعد معادن از مرمر ولسوالی مالستان توسط خود مردم استخراج می شود که بهترین نوع مرمر در افغانستان است و مترمربع آن ۵۰۰۰ افغانی به فروش می رسد.

لیتیم :

در ولسوالی ناور غزنی، که از شهر غزنی حدود ۱۰۰ کیلومتر دور است، در سال ۱۳۹۰ معدن لیتیم کشف شد. به اساس تحقیقات زمین شناسان افغان و خارجی، این منطقه نسبت به سایر مناطق جهان، از لیتیم بیشتر برخوردار است، در این معدن به علاوه لیتیم، ۳۰٪ طلای سرخ و مس موجود می باشد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

به اساس معلومات مسوولین ولایت غزنی، برای معادن شناسان واضح شده است که ذخیره بزرگ لیتیم ولسوالی ناور غزنی به ارزش ذخیره نفت عربستان سعودی می باشد.

همچنان در غزنی معادن دیگری هم وجود دارد، که یادآوری آنها ناممکن است؛ تنها برخی معادنی را یادآوری می کنیم که تثبیت شده؛ اما در مورد ذخایر و استخراج آنها کدام مستندی در دست نیست: در ولسوالی زنخان ولایت غزنی، که از مرکز ۳۰ کیلومتر دور است، معادن سنگ کرومیت و تالک شناخته شده است؛ همچنین در منطقه رباط ولسوالی ده یک این ولایت، یک معدن مس هم شناسایی شده است؛ در ولسوالی واغز ولایت غزنی، ذخیره تیل شناسایی شده؛ و در ولسوالی اندر، از موجودیت طلای سرخ نیز سخن گفته شده است. در ولسوالی ناور، معدن گچ و ولسوالی مالستان غزنی، معادن تراورتن و سنگ مرمر کشف شده است.

واحدهای اداری

ولسوالی های غزنی:

ولایت غزنی دارای ۱۹ ولسوالی می باشد:

۱. ولسوالی آب بند

۲. ولسوالی آجرستان

۳. ولسوالی آندر

۴. ولسوالی جاغوری

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۵. ولسوالی جغتو
۶. ولسوالی خواجه عمری
۷. ولسوالی ده یک
۸. ولسوالی رشیدان
۹. ولسوالی زنه خان
۱۰. ولسوالی غزنی
۱۱. ولسوالی قره باغ
۱۲. ولسوالی گیرو
۱۳. ولسوالی گیلان
۱۴. ولسوالی مالستان
۱۵. ولسوالی مُفَر
۱۶. ولسوالی ناوه
۱۷. ولسوالی ناؤر
۱۸. ولسوالی واغز
۱۹. ولسوالی ولی محمد شهید

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مشاهیر:

ولایت تاریخی و باستانی غزنی؛ از گذشته های دور تاکنون، شخصیت های مهم و مشهور اجتماعی و رجال برجسته علمی و سیاسی را در خود پرورش داده و خاستگاه علم و هنر و ادب کشور بوده است. مطابق مندرجه کتاب جام جم از کثرت اعداد علما و فضلا که در غزنی مدفون شده اند، غزنی را پس از بغداد (مدینه ثانیه) می گفتند.

نقش سلطان محمود در رشد ادب، شعر و علم بسزا است. چنان که ابوریحان کتاب ارزشمند تحقیق ماللهند خود را در رکاب این پادشاه تکمیل نمود. ابوالفضل بیهقی، تاریخ بیهقی را که مرجع زبان فارسی به شمار می رود، نیز به امر همین سلطان نوشت و ده ها خدمات بزرگ دیگر که توسط این شاه و بازماند گانش در غزنی صورت گرفت.

دانشمندان:

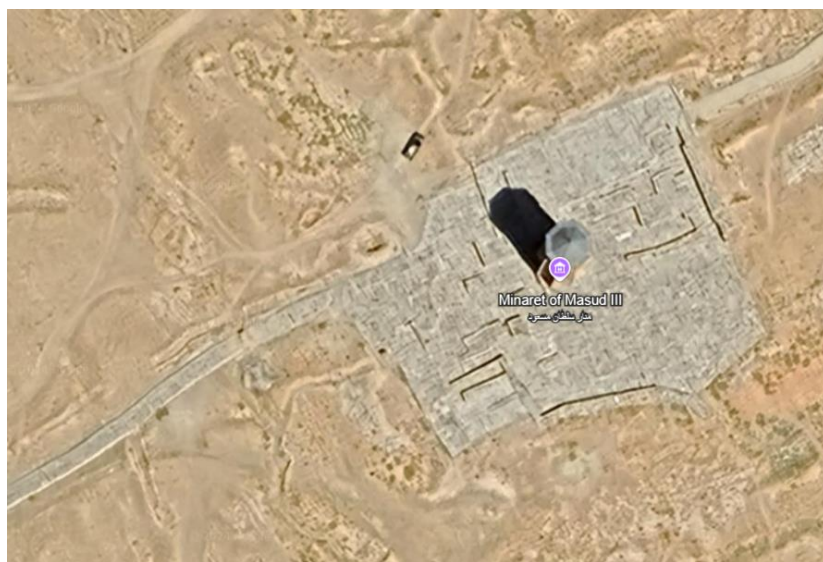
۱. حسن غزنوی
۲. سنایی غزنوی
۳. نصرالله منشی
۴. ابوالفضل بیهقی
۵. هجویری غزنوی
۶. فرخی سیستانی
۷. فیض محمد کاتب
۸. عبدالاحد مومند

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

مناره های غزنی

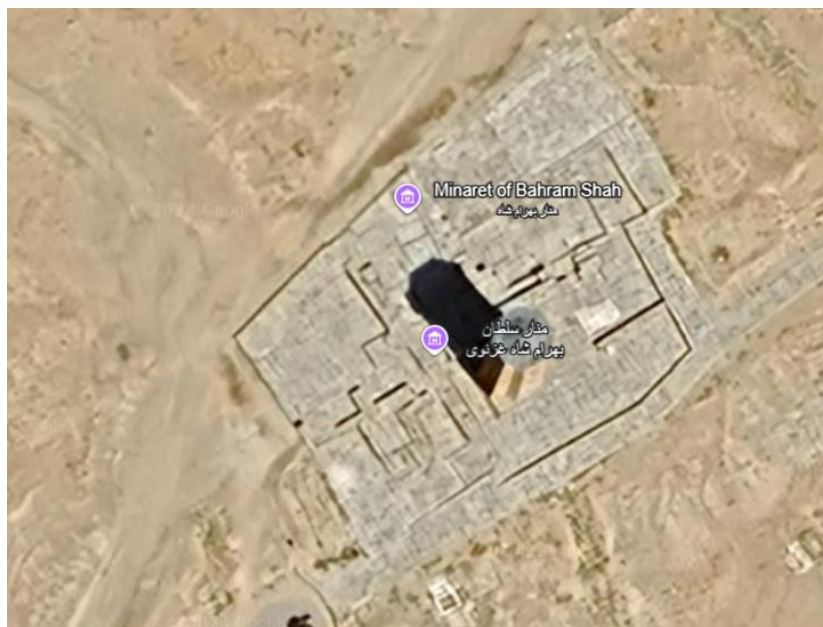
مناره های غزنی دو برج مناره ای هستند که با تزئینات بسیار دقیق در شهر غزنی در مرکز افغانستان واقع شده اند. آنها در اواسط قرن دوازدهم ساخته شدند و تنها عناصر بازمانده از مسجد بهرام شاه هستند. این دو مناره ۶۰۰ متر (۱۹۶۸ فوت) از هم فاصله دارند و در دشتی باز در شمال شرقی شهر غزنی قرار دارند.

تصویر فضایی از منار مسعود سوم غزنوی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویر فضایی از منار سلطان بهرام شاه غزنوی

ارتفاع مناره ها در قرن نوزدهم ۴۴ متر بود، قبل از اینکه نیمه بالایی هر دو مناره در زلزله سال ۱۹۰۲ فرو ریخت. اکنون مناره ها حدود ۲۰ متر ارتفاع دارند. هر دو مناره غزنی ۲۰ متر (۶۶ فوت) ارتفاع دارند و از خشت گل پخته ساخته شده اند. سطح برج ها با نقوش هندسی پیچیده و آیات قرآنی بر روی کاشی های سفالی استادانه تزئین شده است. در دهه ۱۹۶۰، هر دو برج با سقف های ورق فلزی در یک تلاش محدود برای نگهداری نصب شدند.

ویرانه های کاخ سلطان مسعود سوم در نزدیکی مناره مسعود سوم قرار دارد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

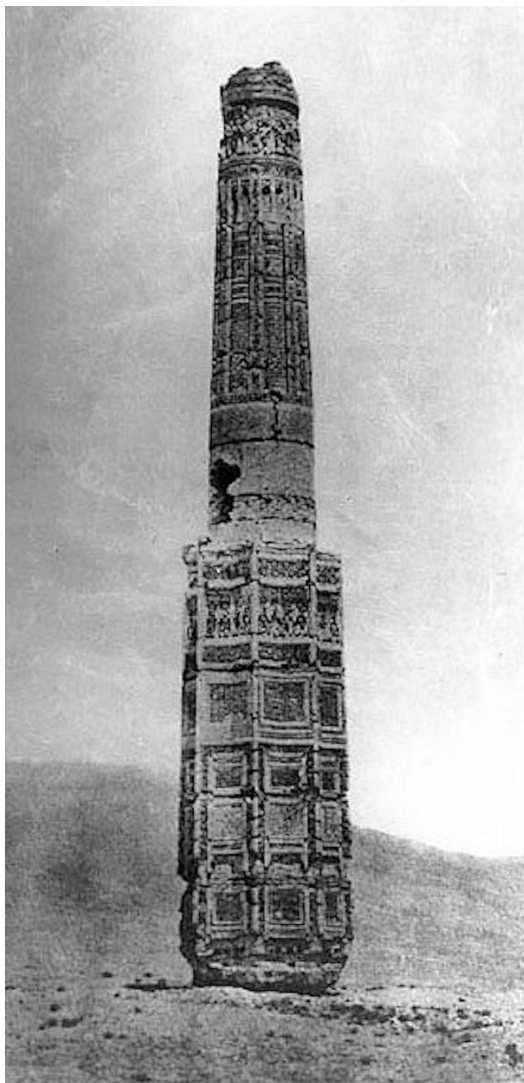
.....

مناره مسعود سوم، غزنی، بین سال های ۱۰۹۹ تا ۱۱۱۵ میلادی ساخته شد. در قرن ۱۹ عکاسی شده است. نیمه بالایی در زلزله سال ۱۹۰۲ فرو ریخته است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

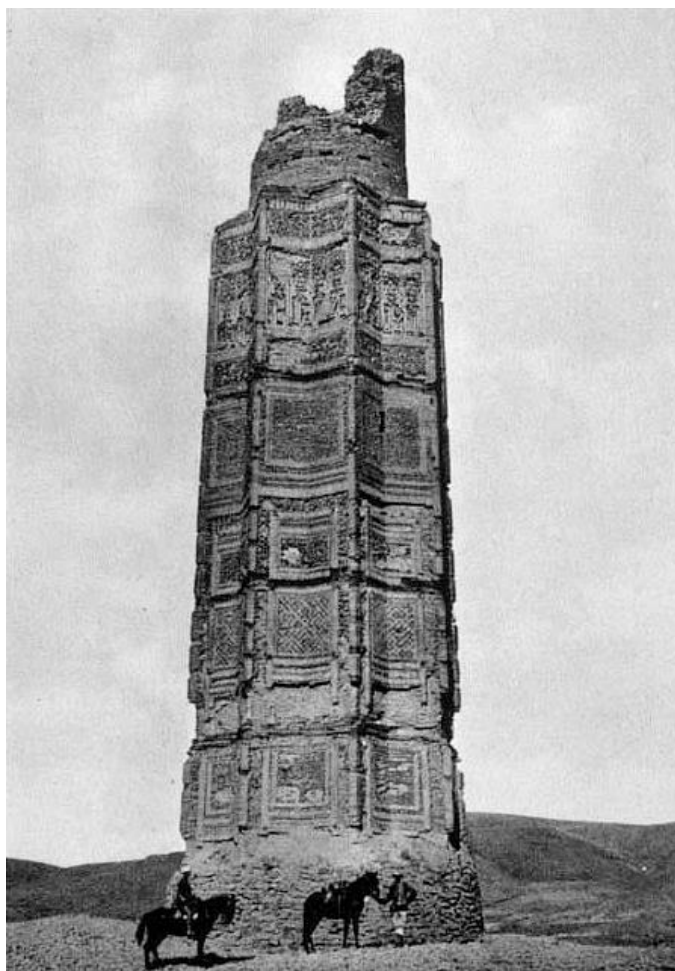
.....

مناره مسعود سوم، غزنی، بین سال های ۱۰۹۹ تا ۱۱۱۵ میلادی ساخته شد. در قرن ۱۹ عکاسی شده است. نیمه بالایی در زلزله سال ۱۹۰۲ فرو ریخته است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار غزنی بعد از زلزله

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

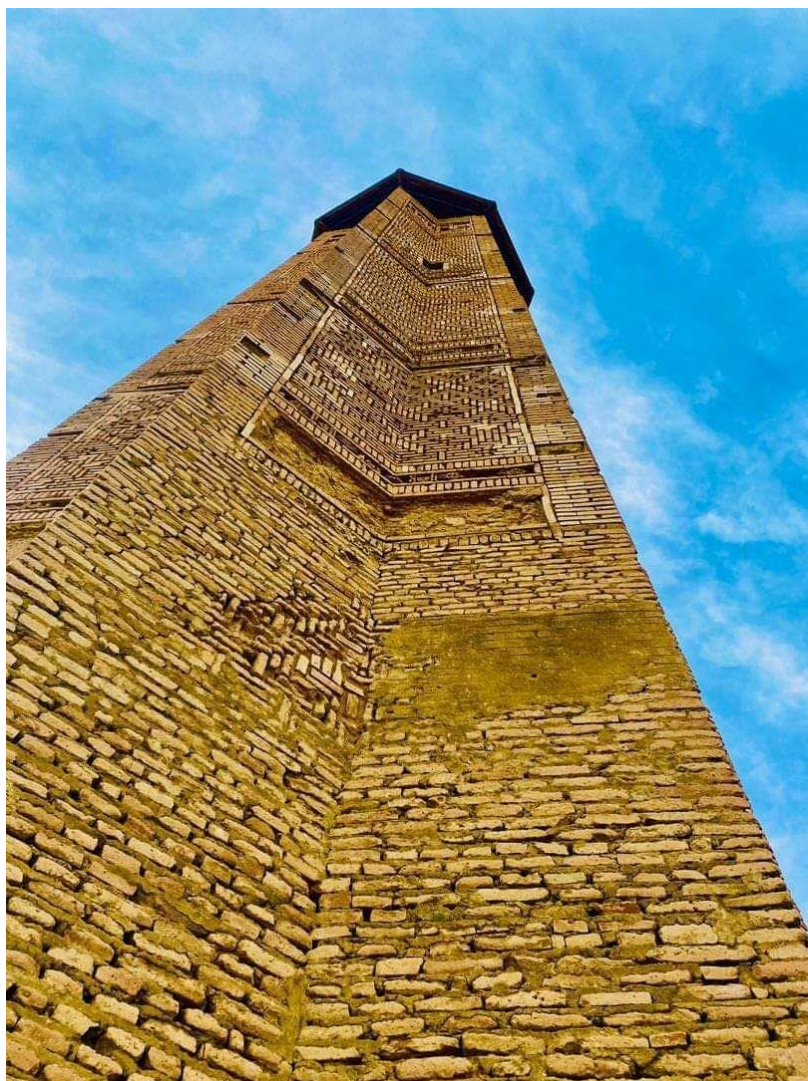
.....

تصویری از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

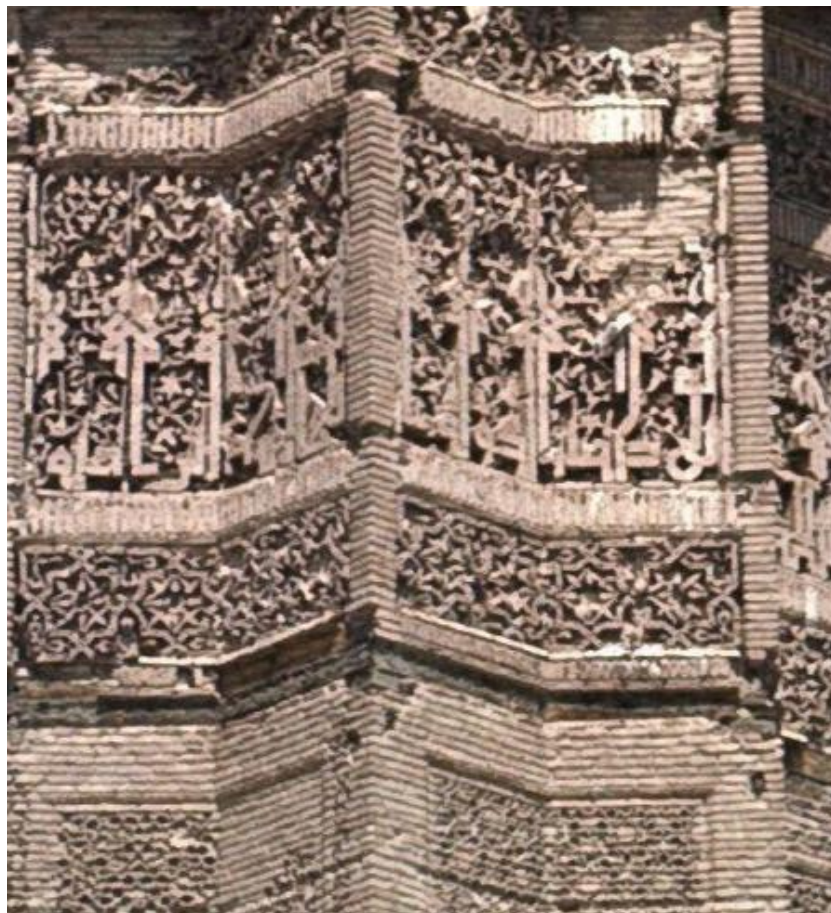
.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

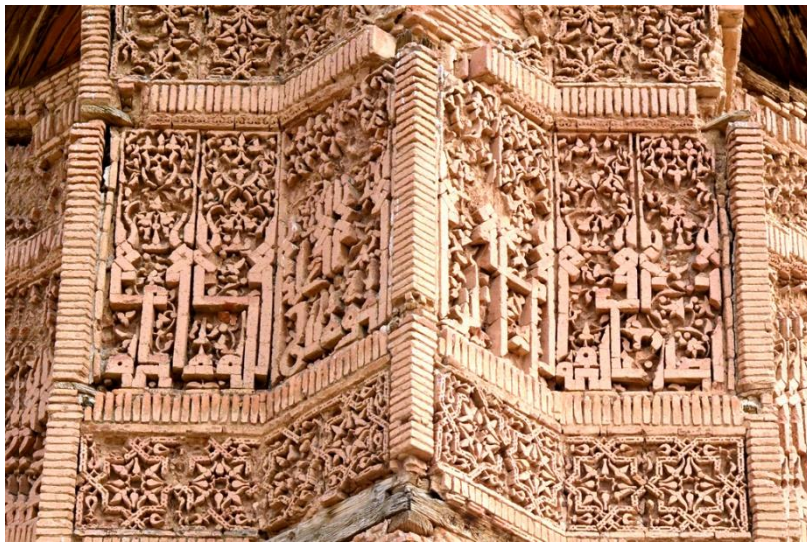
.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

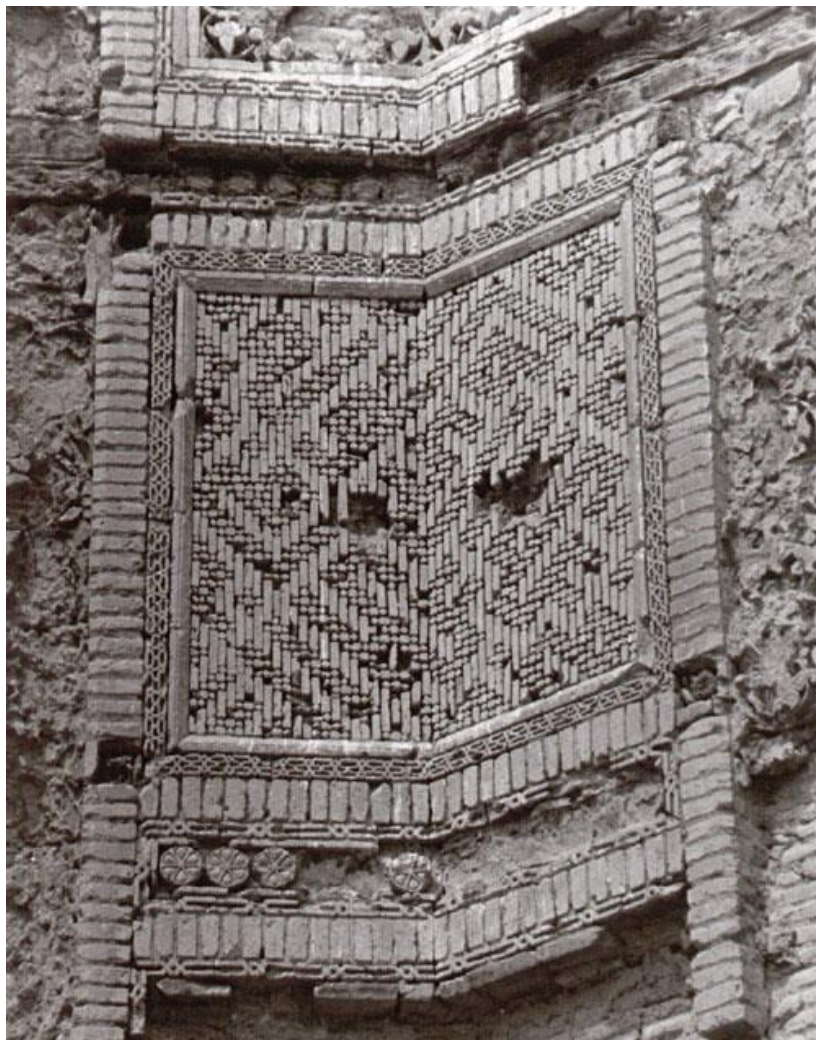
تصویری قسمتی از منار غزنی

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

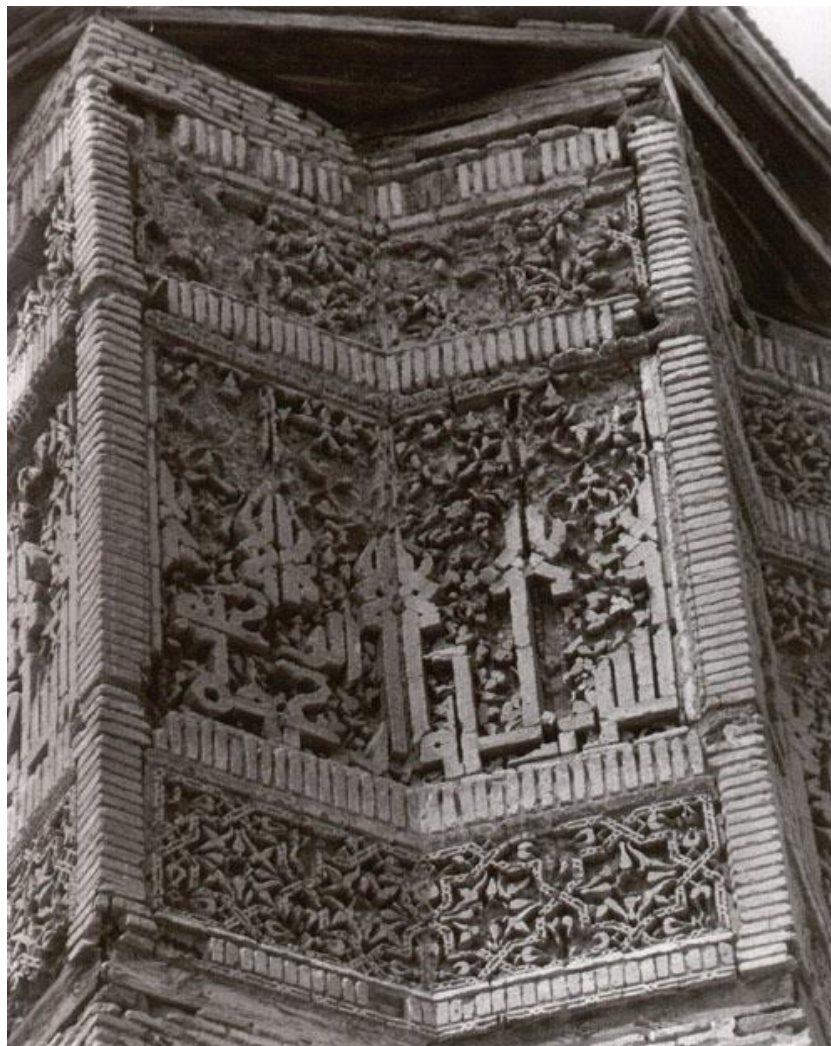
.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

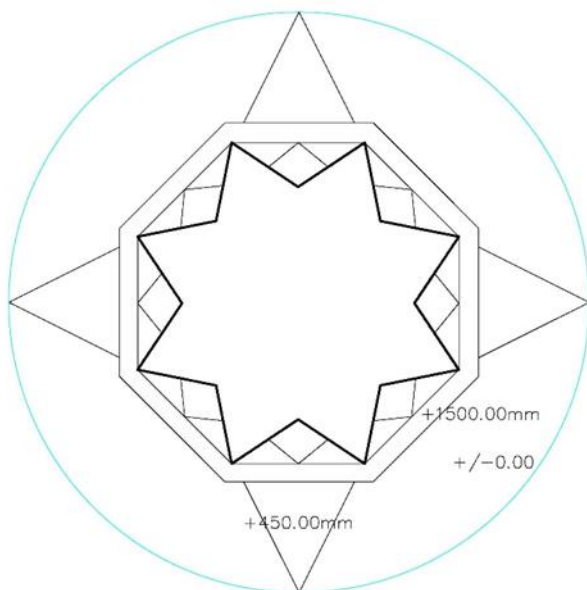
.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

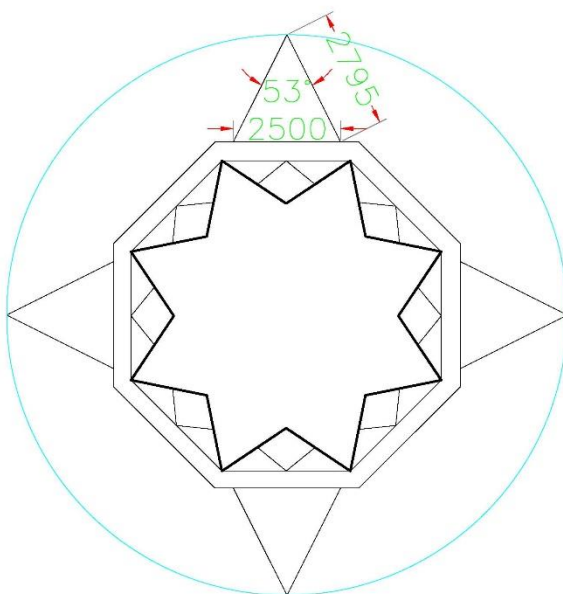
پلان عمومی منار مسعود سوم

اگر به پلان اصلی منار توجه نماییم این منار از فارم های مختلف به ارتفاعات مختلف اعمار گردیده است که همه در فارم یا شکل دایروی ترسیم و اعمار شده است. اشکال مختلف موجوده به اطراف منار در تصاویر قبلی به مشاهده نمی رسد و لی بعد از ترمیم و باز سازی آن شکل های منظم هندسی به اطراف منار دیده میشود. فرش اطراف منار توسط سنگ های پارچه کوهی و مصالح سمنت و ریگ فرش و باز سازی گردیده است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

پلان اصلی منار دارای شکل منظم هشت ضلعی بوده و از سطح زمین موجوده به اندازه یک مترو پنجاه سانتی (۱۵۰) ارتفاع دارد، این فارم هشت ضلعی منظم در دایره به شعاع ۴۳۷ سانتی متر ساخته شده که طول خارجی فارم هشت ضلعی یعنی طول هر ضلع آن مساوی به ۳۳۵ سانتی متر اندازه گیری شده و در ساحه موجود میباشد، بنا میتوان گفت که قطر فارم هشت ضلعی موجوده مساوی به ۸۷۵ سانتی متر میباشد. عرض یا ضخامت بخش منار که دارای فارم هشت ضلعی است ۴۵ سانتی متر از سمت بیرون به مشاهده میرسد.

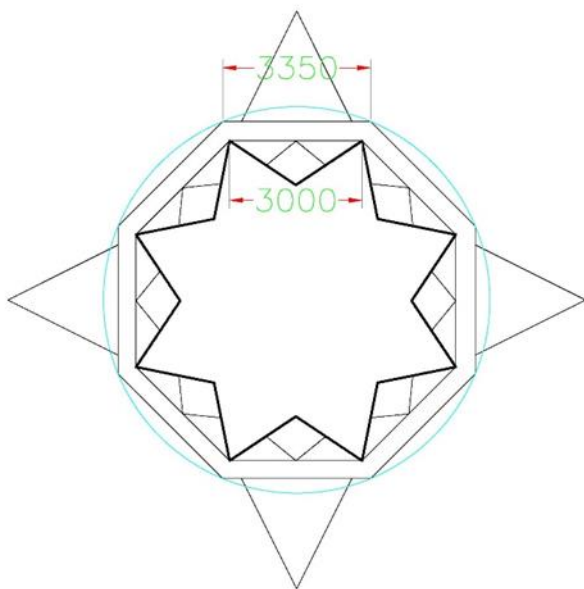

پلان عمومی منار مسعود سوم

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

در چهار سمت فارم هشت ضلعی مثلث حادالزاویه به مشاهده میرسد که ضلع متصل به ضلع هشت ضلعی آن مساوی به ۲۵۰ سانتی متر، زاویه مقابل ضلع یاد شده ۵۳ درجه و دو ضلع دیگر آن مساوی به ۲۸۰ سانتی میباشند که به شکل مثلث متساوی الساقین به نظر رسیده و ارتفاع آن از فرش موجوده زمین به ۴۵ سانتی متر میرسد.

پلان عمومی منار مسعود سوم

بعد از ارتفاع ۱۵۰ سانتی متر یعنی فارم هشت ضلعی منظم فارم یا شکل منار تغییر نموده و به شکل ستاره هشت ضلعی تبدیل گردیده است.

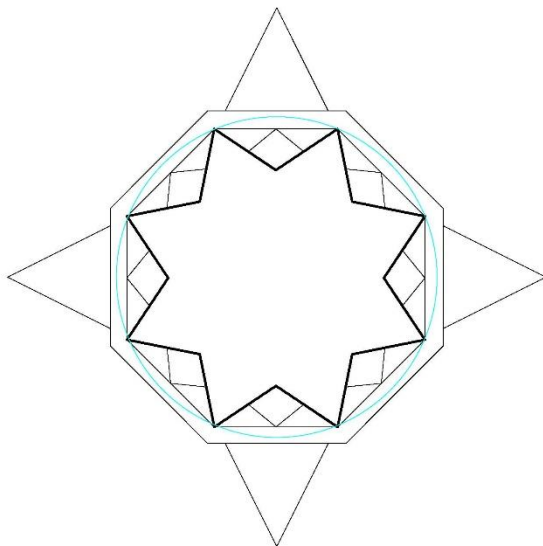
منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

این شکل یعنی ستاره هشت ضلعی در دایره ای با شعاع ۳۹۰ سانتی یا قطر ۷۸۰ سانتی متر اعمار گردیده و الی ارتفاع ۱۸/۵ متری یا پوشش ادامه دارد.

فاصله بین دو نوک ستاره مساوی به ۳۰۰ سانتی متر بوده و در کنج های داخلی دیوار های هشت ضلعی متصل است همچنان در بین دو نوک یا راس ستاره یک مثلث سر چپه نیز به مشاهده رسیده که با اضلاع ستاره ها، شکل یا فارم لوزی را تشکیل میدهد.

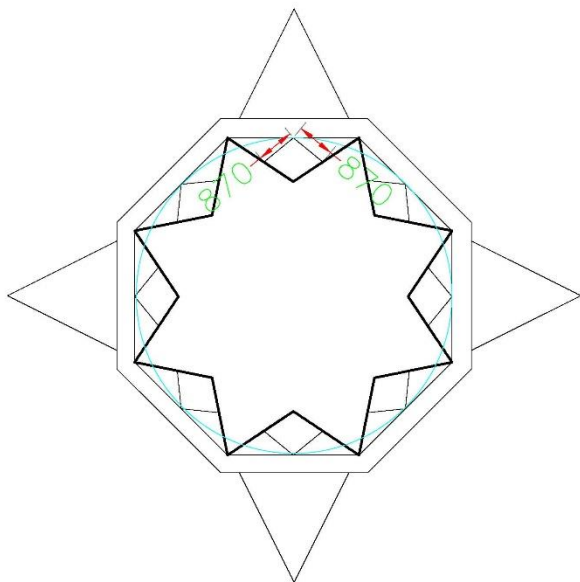
فارم یاد شده دارای چهار قطار خشت کاری با مصالح سمنت و ریگ کار گردیده که ارتفاع آن به ۴۵ سانتی متر میرسد.

پلان عمومی منار مسعود سوم

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

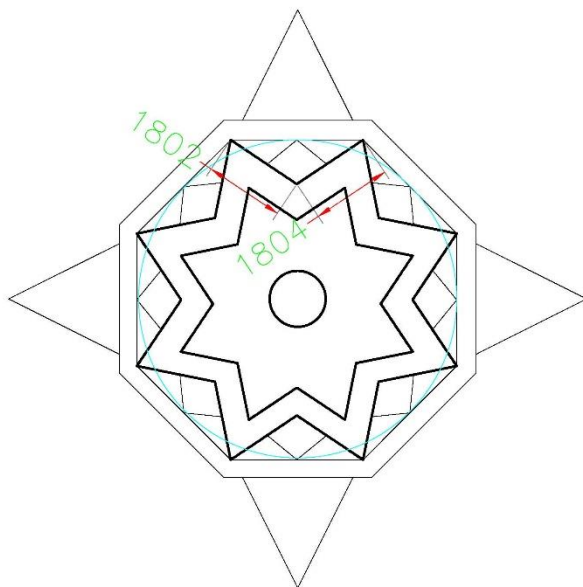

پلان عمومی منار مسعود سوم

طوری‌که ذکر گردید فاصله بین دو نوک ستاره ۳۰۰ سانتی بوده ولی طول هر ضلع ستاره مساوی به ۸۷ سانتی متر می‌باشد، قسمت داخلی نوک ستاره در دایره ای به شعاع ۲۶۰ سانتی متر یا قطر ۵۲۰ سانتی متر اعمار گردیده است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

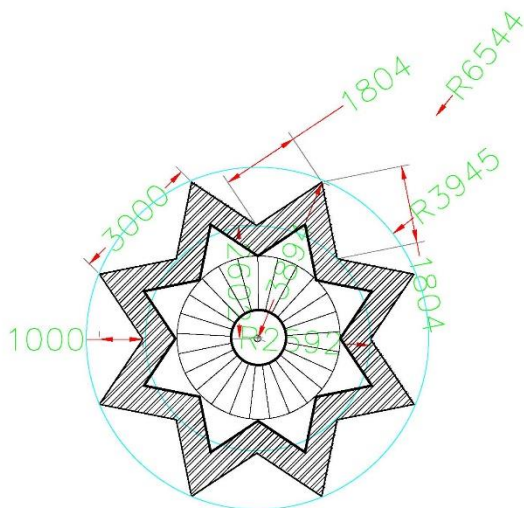
.....

پلان عمومی منار مسعود سوم

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

پلان عمومی منار مسعود سوم

طوری‌که منارها از نزدیک ملاحظه گردید کدام در (دروازه داخلی) به منار دیده نمی‌شود ولی امکان دارد این منار دارای دروازه‌های داخلی بوده و در داخل آن زینه‌های مدور به دور یک پایه بزرگ وجود داشته باشد.

مگر به مرور زمان، حفظ دقیق اثر و غرض جلوگیری از حفاریات، تحقیقات خود سرانه و غیر فنی مسدود شده باشد.

غرض اثبات موضوع یعنی خالی بودن قسمت‌های داخلی آن میتوان کلکینچه‌های موجود در نماهای منار را تذکر یا قلمداد نمود.

منار غزنی الهامی برای منار جام

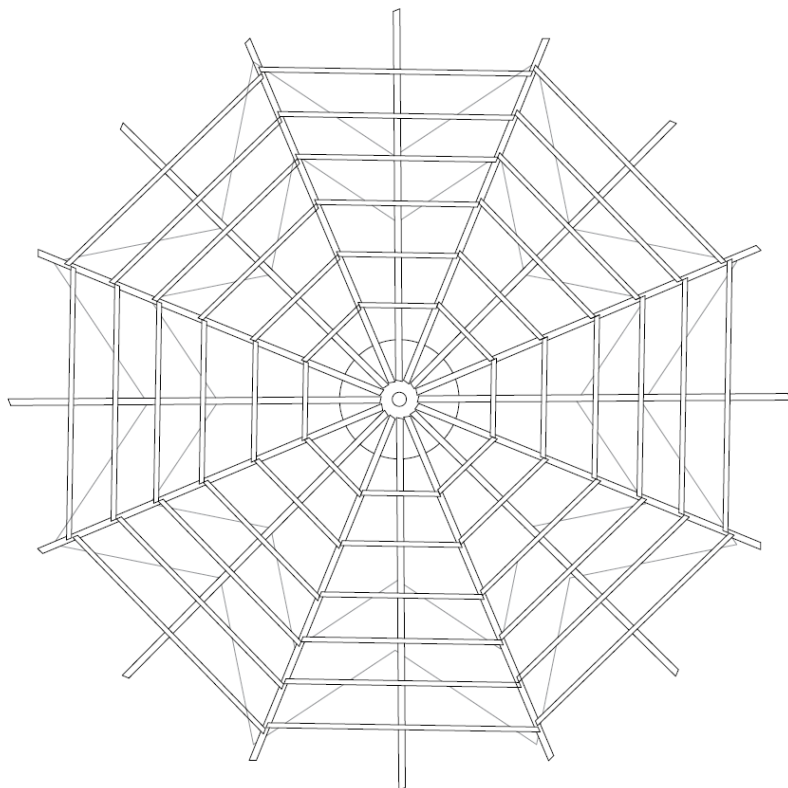
.....

همچنان از نگاه کردن و مطالعات دقیق در دیگر منار های قدیمی میتوان گفت که عرض دیوار های منار هشت ستاره مسعود سوم ۶۰ سانتی متر میباشد.

با لا شدن به روی کلکینچه ها و داخل شدن به منار ضرورت به خوازه های فلزی بیرونی یا ماشینری مانند کرن کجاوه دار (باکت کرن) ، اخذ اجازه وزارت محترم اطلاعات و فرهنگ، وسایل و تجهیزات عصری را مینماید تا به منار داخل و تحقیقات دقیق و موثری را انجام داد. قابل یاد آوری است که غرض نقشه برداری های دقیق برای ضخامت دیوار های داخلی منار ها از کمره های مخصوص اکسری استفاده نمود.

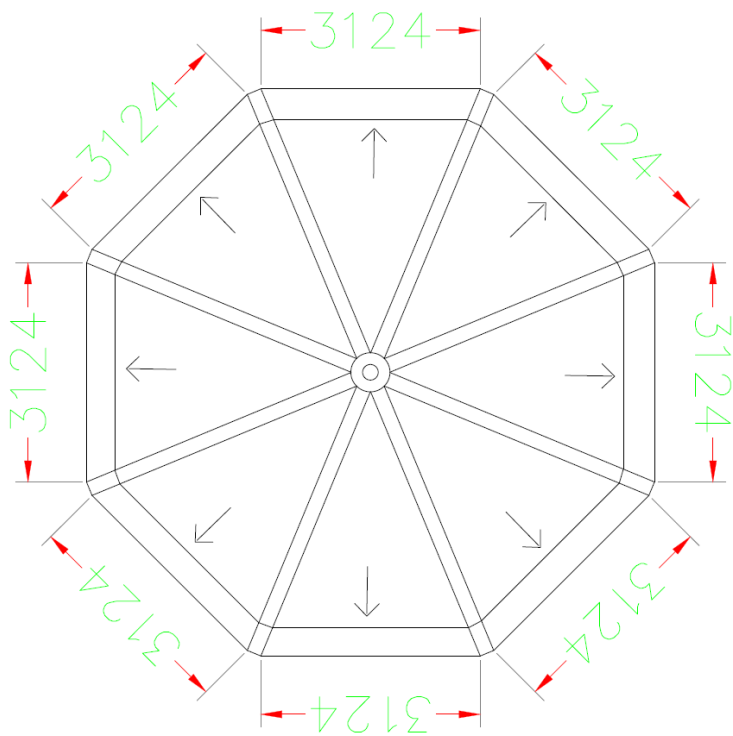
منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

پلان شده بندی پوشش منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

پلان پوشش (آهن پوش) منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری قسمتی از منار غزنی

اگر به نمای منار دقت شود معلوم میشود که بعد از هر چهار متر یک رینگ چوبی بالای دیوار های منار کار گردیده که بیانگر قوت دیزاینر ها و معماران و قوت را نشان داده و ثابت کننده تجربه ارتفاع خشت کاری بالاتر از چهار متر، ایجاب رینگ رامی نماید. چون در آنوقت نه کارنکریت مروج بود و نه هم سیخ گول کشف شده بود تنها کاری که معماران میتوانستند جهت مقاوم سازی ساختمان ها انجام دهند همانا استفاده از چوب به شکل رینگ یا گادر بود.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از سنگ نوشته منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

اعزازت
ولایت غزنی
ریاست اطلاعات و فرهنگ
منار تاریخی سلطان
غزنوی
این یادگار تاریخی نماد از جلوه عظمت و مدینیت دور غزنویان بود که تا
اکنون با است افتخارات فرهنگ اسلامی مکتوب شده است این منار تاریخی
که بیانش عظمت دوره درخشان غزنویان میباشد بدو امیر سلطان
محمود سوم غزنوی ابن سلطان ابراهیم غزنوی بین سالهای ۱۱۱۳
۱۱۱۴ میلادی به ارتفاع ۵۵ متر ساخته شد که قسمت های فوقانی آن
به مرور زمانند اثر حوادث طبیعی فرو رفته که فعلاً ۲۳ متر آن با
جایب شده این منار به شکل هشت ضلعی از خشت پخته به مواد سنتی با
تزیینات خیلی زیبا ساخته شد که از جمله مهم ترین و با ارزش ترین آن
تاریخ کثیر ما شمار میرود در قسمت بالای منار بخط کوفی به شکل برجسته
نورانی و بعضی از آیات مبرکه از قرآن عظیم الشان نوشته که از جمله
فعلاً این نوشته است (السلطان الاعظم ملک الاسلام
علاء الدین و لذوالدین ابوسعید سعید بن علی ولد امیر المومنین ابراهیم خلد الله
تعالی باد آوری می دانیم که در بیستم معماری و تزیینی این منار هنر دور غزنوی هنر معماری
هندوستان میسر کار گرفته است بر اساس عقاید و اندیشه های اسلامی
عموماً مناره تاریخی سه هدف اعمار میگرد
۱- در مساجد به منظور گفتن اذان
۲- نماد از یادگار و عظمت قدرت شاهان و امپراتوران
۳- نماد عدل و عدالت ۱۰/۴/۱۳۴۵ ه ق

تصویری از سنگ نوشته منار غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

گرچه در بسیاری از مقالات ارتفاع اساسی یا اولی منارها را چهل و چهار (۴۴) متر و قسمت باقی مانده و یا ارتفاع موجوده منار را در حدود بیست (۲۰) متر نوشته اند، اما در سنگ نوشته باز سازی شده منارها با تفاوت اینکه ارتفاع موجوده را بیست و سه (۲۳) و ارتفاع قبلی را پنجاه و پنج (۵۵) تذکر داده اند.

در قسمت نوشته های بالایی که به شکل برجسته و آیات متبرکه قرانکریم نوشته اند، سوره فاتحه آن نسبت به دیگر آیات به صورت درست و نسبتاً واضح خوانده میشود که به سبک خط کوفی نوشته شده است.

نوشتار دیگر غیر از آیات متبرکه قرانی نیز با نگاه عمیق و فکر قابل خوانش است که راجع به معرفی سلطان مسعود نوشته شده است.

چیزی که در سنگ نوشته توجه همه را به خود جلب مینماید همانا در مورد چگونگی و عزم منار تذکر به عمل آمده است.

منار به مقصد ذیل ساخته شده است:

۱. به منظور گفتن آذان
۲. نماد از یادگار، عظمت، قدرت شاهان و امپراتوران
۳. نماد عدل و عدالت

اگر به مناره ها دقت نماییم چنین به نظر میرسد که بعضی از قسمت های بالایی و قسمتی از تهداب های آن به شکل ساده و غیر فنی ترمیم شده باشد که این نوع ترمیمکاری و یا باز سازی سبب از بین بردن زیبایی آن شده است.

قابل یاد آوری است که هر دو منار یکسان و تئپیک میباشد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصاویری اندازه گیری از منار های غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصاویری قسمتی از منار های غزنی

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

منار جام

منار جام در ۶۰ کیلومتری شمال شرق ولسوالی شهرک در قریه موسوم به جام موقعیت دارد. منار جام در زمان سلطنت غیاث الدین غوری در سال ۱۲۰۲ میلادی (دوره غوری ها) بنا یافته است که بعد از منار قطب دهلی (هندوستان)، دومین منار از لحاظ بزرگی و معماری قدیمی بوده و از جمله شاهکارهای نادر جهان محسوب می شود.

معماری منار جام:

اینکه سر بر فلک مینای مینا فام است
افتخار وطن غور منار جام است

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

این منار در شصت و دو کیلومتری شمال شرق ولسوالی شهرک در قریهٔ موسوم به جام، جای که دریای جام (از جنوب بطرف شمال) به دریای خروشان منار جام در امتداد دریای مشهور هریرود و در عمق منطقه

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

رهایشی موقعیت داشته که مردم این سر زمین به زودترین فرصت به دین اسلام مشرف گردیدند.

تصویری از تزئینات قسمت بیرونی منار جام

منار جام از حیث عظمت معماری و تزئینات عالی و نوشته های کوفی خود بعد از قطب منار دهلی که دارای ارتفاع ۶۳ متر بوده و در زمره عجائب هفتگانه جهان محسوب میشود و منار بخارا که به نام منار کالیان مشهور است دارای ارتفاع ۴۵،۶ متر و نظر به بعضی روایت ۴۸ متر میباشد. این هر دو منار نیز از شاهکارهای احفاد غوریان که از بزرگترین و با عظمت ترین منارها در جهان شمرده می شود.

بانی و مؤسس منار جام تاریخی سلطان غیاث الدین محمد ابوالفتح بن سام غوری است که از بزرگترین شاهان غور محسوب گردیده که

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

معماری آن نسبت به دومنار دیگر یعنی قطب منار دهلی و منار بخارا برتری دارد...

اولین کسیکه به کشف منار جام در قرن بیستم موفق شد، عبدالله ملکیار والی هرات بود که بقول شارل کیفر دانشمند فرانسوی، ایشان منار جام را در ضمن سفرهای خود به غور کشف نمود و به آقای احمد علی کهزاد از آن خبر داد.

شارل کیفر این مطالب را در مقاله که در سال (۱۹۶۱ میلادی) بنام منار سلطان غیاث الدین در فیروزکوه نشر کرده است، تحریر داشت . کشف دوباره منار جام بتوس اندره ماریک دانشمند بلژیکی در ۱۷ اگست (۱۹۵۱ میلادی) سر و صدای زیادی در محافل علمی جهان تولید نمود، حتی بیسوار عالم انگلیسی آن را بزرگترین موفقیت در کشفیات جدید خواند. اندره ماریک منار جام را طور مفصل مطالعه نمود و سپس در سال (۱۹۵۹ میلادی) نتایج مطالعات خود را ضمن مقاله به نشر سپرد.

آندره ماریک، در باره منار جام می نگارد :

در همان نقطه که آب قریه جام با هریرود می پیوندند، در میان محیطی از کوه های تیره رنگ، شبی زرین یک برج مطمئن قد برافراشته بود و در قسمت علیای آن کمربندهای از کاشی نیلگون نظر را جلب می نمود. دقت و درستی تناسب سه طبقه آن در وقت ساختمان سنگینی برج را تحمل پذیر ساخته است. دورنمای برج بلاد رنگ نمای قطب منار دهلی را بیاد می آورد که چند ماه قبل مشاهده کرده بودم. جدار

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

طبقه نخستین تماما از رویه های تزئینی پوشیده است که در دور آن نوشته برسم الخط کوفی پیچیده است، آن آذین ها طوری مرتب گردیده است که آن را ساده به نظر می آورد، و چهار کمر بند بزرگ خط کوفی جهش عمودی منار را شکسته و بنا را بیشتر مجلل جلوه میدهد.

قاعده برج هشت ضلعی بوده و حامل سه قنناق که بر روی هم قرار گرفته به شکل مخروطی است که سرش مقطوع باشد. بر ر س دو قنناق نخستین برنده (رواق) های حاکم بوده است که اکنون ویران گردیده است، و قنناق سوم با فانوسی متوج گشته بود که پوش نداشته باشد.

همین قدر باید بگوئیم که اندازه یک سوی قاعده هشت ضلعی سه ونیم متر میباشد، امروز بداخل منار از دریچه کوچکی میتوان رفت که به سمت شمال افتاده است بر روی پته ها از یک زینه طوری پائین می آئیم که بدوریک ستون مرکزی دور می خورد، چنان به نظر می آید که همین زینه تا پائین راه می یافت که اکنون ریختگی مصالح ها و غیره آن را مسدود کرده است.

همین خصوصیت است که هیچ دروازه دیده نمیشود، گویا بر سنتی که بوده است راهی از زیر زمین از تحت دریا تا داخل قصر امتداد داشته است ملتفت باید بود که منظور آندره ماریک از قصر در اینجا همان قصر فیروزکوه میباشد چه وی به این عقیده است که محل فیروزکوه در همین جام موجود بوده است که خرابه های آن تا حال هم آن طرف دریا نمایان است.

برای رسیدن برواقک نخستین باید بیش از یکصدو پنجاه پته زینه را پیمود و برواقک دوم یا پنج تا زینه کوچک که در یک طرف واقع است و هریک ده پته دارد می توان رسید و تا پنج گنبد که هر کدام به زوایای

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

قنடاق ها وصل گردیده و مدور اند بوسیله چهار تا پوشش گچ کاری شده میتوان رسید و از آن سوتر وسیله فرا رفتن وجود ندارد.

یکی از مناره های بلندی که با منار جام قریب بوده و اکنون معدوم شده است، منار شیروان اکنون سیروان میگویند بوده است و در همان منطقه در جوار هریرود در مسافت ده کیلومتری غرب اوبه برپا گردیده بود.

بروی عکاسی ها وضع گران و وزین منار جام را میتوان بخوبی اندازه کرد که بصورت بسیار مستحکم آباد گردیده، ساختمان جالب آن است که با تزئینات که قسمت پائینش را پیچیانیده و آن را زیبائی و جالبیت خاص بخشیده منار را به نظر کوچک جلوه می دهد، دیده اندازی و نظر فریبی این برج بزرگ که کاملاً تزئین گردیده است، چنان است که هیچ نقطه آن زاید به نظر نمی آید، و در افق خود خیلی جالب است .

تزئینات آن مجموعاً خیلی عالی و مطمئن است و به معمار آن افتخار بزرگ دست داده است که چنان شاهکاری را در جای چنان مناسب بوجود آورده است، زیرا بنای عمارت در حالت فعلیه به تناسب بلندی آن بطور کلی متناسب به نظر می آید، چندانکه فان برخنم نوشته است:

تزئینات تمام سطح بنا را پوشانیده و به درجه علیای غنا و صفا میرسد.

بخش پائین برج تا آنجا که کمر بند کتیبه کاشی آغاز می یابد از تزئینات قالبینی پوشیده شده و دور از حد شو و زواید است، لباس مرتب را نمایش میدهد و دارای اهمیت اساسی ۸۱۵ و خاصی میباشد، نفاست کار و ساختمان آن زیور زیبا که از پارچه های کوچک آجر ساخته شده و بر روی گچ وضع گردیده است خیلی جالب توجه و گیرا میباشد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

این ورق شانی به هشت قسمت افقی تقسیم گردیده که سقف ها و صفحات مدور به اشکال و فواصل مختلفه تعبیه گردیده است، نظم و نسق خاص آن هویداست طوری که تنوع آن حیرت آور است ...

ترکیب خطوط هندسی خیلی متنوع و همیشه خوانا است و دلالت بخوبی وقوت تزئین می نماید و هرگاه که روشنی بر روی آنها می تابد آن را بسیار دلربا و جالب می سازد.

تهداب منار جام در عمق قرار گرفته و نظر به تحقیقات باستان شناسان چنین استنباط میگردد که ۲ درجه به اسقامت عمودی به یک طرف این منار کج گردیده و زاویه قائمه و یا ۹۰ درجه را از دست داده است. در اثر دقت به منار نامبرده چنین واضح میگردد که این منار دارای ابعاد کامال جدید و هیچ نوع کاپی و نظریات از منارهای دیگر از آن استفاده نگردیده و نه شباهتی با کدام منار دیگر در تناسب دارد.

این منار دارای فورم هشت ضلعی در پایین تهداب بوده و بعدا در ارتفاعات با لاتر دارای فورم های چون دایروی و بالاتر آن فورمهای مختلف در شکل منار جام بخوبی دیده میشود. قاعده منار ۱۴ متر بوده و در قسمت بالایی آن توسط شکل مخروط مانند پوشش گردیده تا باشد منار را از ریزش برف و باران محافظت نماید.

اگر به تناسب این منار دقت صورت گیرد معلوم میشود که قسمت بالایی و تهداب آن تناسب ۸:۱ را نشان میدهد. مواد اساسی ساختمانی این منار را خشت پخته تشکیل داده که در مورد مصالح منار جام چیزی بیان

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

نگریده ولی نظر به رویکار میتوان حدث زد که از مساله چونه با ترکیبات دیگر مواد استفاده شده باشد.

در تزیین این منار شکل های منظم هندسی بکار رفته است. ارتفاع منار نظر به ماخذ ها متفاوت بوده یعنی ۳، ۶۳ متر و یا هم ۶۵ متر نوشته شده است و در سال ۱۱۹۴ میلادی و در دوره سلطنت سلطان غیاث ادین غوری اعمار گردیده اما در اثر حوادث طبیعی بعضی از قسمتهای این منار به شمول تهداب آن صدمه دیده و نیاز به مراقبت جدی دارد.

نیشته (نوشته) ها:

بر هشت روی هشت ضلعی قسمت سفلی مناره نوشته طویلی ثبت گردیده است.

متن نوشته بلا فاصله از قسمت زیرین وجه هموار بشکل مدور باکاشی آغاز می یابد و در وجه نمبر ۸ و ۵ متن بشکل شروع به نظر میآید. این متن از جزء نوزدهم قرآن و از سوره حضرت مریم انتخاب گردیده و مجموعاً ۹۱۶ کلمه میباشد، شروع آن بر روی یک و دو به وضحات تشخیص نمی گردد و روی های دیگر همه بر روی برجستگی های نوشته تدقیق گردید و ترتیب آن چنین است :

روی ۸ آیه سی و یکم روی آیه چهل و سوم، روی ۵ آیه پنجاه و چهارم، روی ۶ آیه هفتاد و هفتم، و روی ۳ آیه نود و دوم می باشد. این کتیبه دینی نتیجه چنان نظم و نسقی است که انگیزه آن معلوم بوده و به منظور خاصی تثبیت گردیده است .

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

ثبت آیات قرآن کریم بر روی ابنیه کار تصادفی نیست، بلکه با هدف ساختمانها و تسمیه آن رابطه داشته است و با آن زیبایی دنیا و حسن آخرت و افتخار می خواسته اند.

غیاث الدین محمد بن سام بانی این مناره علاقه داشت که نسخه های قرآن کریم استنساخ گردد و آن ها را در مدار سیکه خود بنیاد نهاده بود، بوقف ۸۱۶ می گذاشت ....

کتیبه های دیگری که در قسمت های وسطی و فوقانی منار قرار دارد از شرح آندره ماریک دیلا بطور خیلی فشرده تذکر می دهیم:

۱- متن کتیبه نخستین از بالا به پائین با کلمه طیبه شهادت آغاز می یابد:

اشهدان لاله الاالله محمد رسول الله

۲- نبشته دوم این آیه قرآن کریم است:

نصر من الله وفتح قریب و بشر المؤمنین یا ایهاالذین آمنوا (بدنبال این آیه کریمه ۶۷ سوره ۷۸) سه کلمه از آیه مبارکه آمده است.

ای کسانی که گرویده اید!

که همین سبک را در کتیبه های زمان فاطمیان هم می توان دید و این روش از آن هم فراتر می رود.

۳- نوار نوشته کوفی که در قسمت نیمه علیای آن ثبت گردیده است،

ساده میباشد :

السلطان المعظم غیاث الدنيا والدین ابو الفتح محمد بن سام.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۴- نبشته مرکزی از کاشی است، در آن فق همان القاب و عناوین ثبت گردیده است که رسماً به آن مخاطب بوده است و شش کلمه آخر که بالای سطر جا داده شده با خط ریز میباشد:

(الف) السلطان المعظم شاهنشاه الاعظم غیاث الدنیا والدین معزالاسلام والمسلمین ابو الفتح محمد بن سام.

(ب) قسیم امیر المؤمنین خلدالله ملکه...

۵- بر فراز دومین متن دراز رخ بعد از نبشته پیش ینه در زیر آغاز سطر دوم دوسطر به خط نسخ کتابت شده است. سه کلمه نخستین خوب خوانا نیستند و به مشکل خوانده می شود و آن دست خط کسی است که آن تزئین را بخشیده و جالب تر آنکه امضای معمار آن :

عمل علی بن ... نیز دیده می شود.

تذکر باید داد که عصری را که ما مطالعه می نمائیم در آن خط نسخ و کوفی همدوش هم بر روی بنای ثبت گردیده است.

۶- نبشته زیر بنا بعدی افتاده گی دارد که تنها دو کلمه آن خوانا میباشد. ۸۱۱ آن نوشته سبک زیبای هنری کوفی بافت خورده و از نوع خط برجسته است.

چهار شکل ثبت گردیده که سه از آن مختلف است و به سمت راست و چپ بر روی هر رویه طوری گره خورده که قلبی (دل) را بوجود آورده است، خوانده می شود:

ابو الفتح که عبارت ما بعد آن همان غیاث الدین محمد خواهد بود این کلمات بر روی ۳ ثبت گردیده است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

این نیشته ها خیلی ظریف کار گرد یده و تمام دقایق نوشته ابنیه که در فارسی به نظر می خورد، در آن رعایت شده است، چنان احساس می شود که نوشته ها بشکل که انسجام یافته بذات خود زینت عمارت را تشکیل داده است.

مقاله آندره ماریک که در سال ۱۹۵۹ میلادی در باره منار جام منتشر شد، حاوی مطالب سودمندی بود، به اساس کشف و اطلاع عبدالله ملکیار والی اسبق هرات در سال ۱۹۵۸ میلادی آقای احمد علی کهزاد به جام سفر کرد و مقاله در مورد جام در مجله کابل به نشر سپرد و در سال ۱۹۵۸ میلادی نتایج تحقیق خویش را به زبان انگلیسی نشر کرد.

آقای شارل کیفر فرانسوی در سال ۱۹۶۱ میلادی ضمن نشر مقاله از چگونگی کشف منار جام به وسیله عبدالله ملکیار مطالب دلچسپ ارائه کرده است، اما کشف مجدد و نشر مقاله آندره ماریک واقعا فصل جدید را در تحقیقات علمی پیرامون تاریخ غوریان و غورنوشته شده بصورت عموم مربوط به سالهای بعد از سال ۱۹۵۱ میلادی میباشد.

در سال ۱۹۶۱ میلادی لی بر Leberre مدیر هیأت باستان شناسی فرانسوی در افغانستان برای مدت کوتاهی دریای منار جام خاک برداری مقدماتی بعمل آورد.

متأسفانه نتیجه تحقیقات وی تا جای که اطلاع داریم تا هنوز به دسترس علاقه مندان گذاشته نشده است.

به اساس همین یاد داشت ها بود که (شارل کیفر) خواننده گان را از تحقیقات (لی بر) مطلع گردانید.

اولین کسیکه بعد از (لی بر) در سالهای ۱۹۶۸ میلادی منار جام را از نظر معماری مطالعه کرد، مهندس ایتالوی اندریا برونو Abruno می باشد.

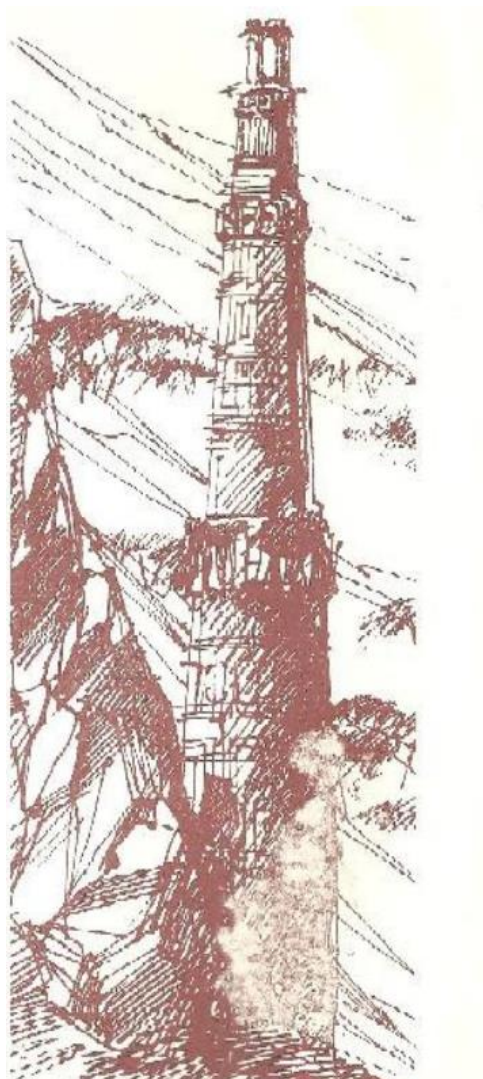
منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

نامبرده در سال ۱۹۱۵ - ۱۹۱۷ میلادی مامور شد تا منار جام را با وسایل
تخنیکی و مهندس آلمانی - ترمیم و از خطر سقوط نجات دهد .
در خلال سالهای ۱۹۱۱ میلادی ورنر هیربرگ به افغانستان سفر نموده
و منار جام را از نظر معماری و هنر اسلامی مطالعه کرد، وی در جمله
اروپائینی که جام را دیده اند، یگانه کسی است که عکس های جالب
و اسناد مهم دیگر از منار جام در اختیار دارد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری رسامی از منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از قسمت کتیبه منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت کتیبه منار جام

تصویری از قسمت کتیبه منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از کتیبه و تزینات منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

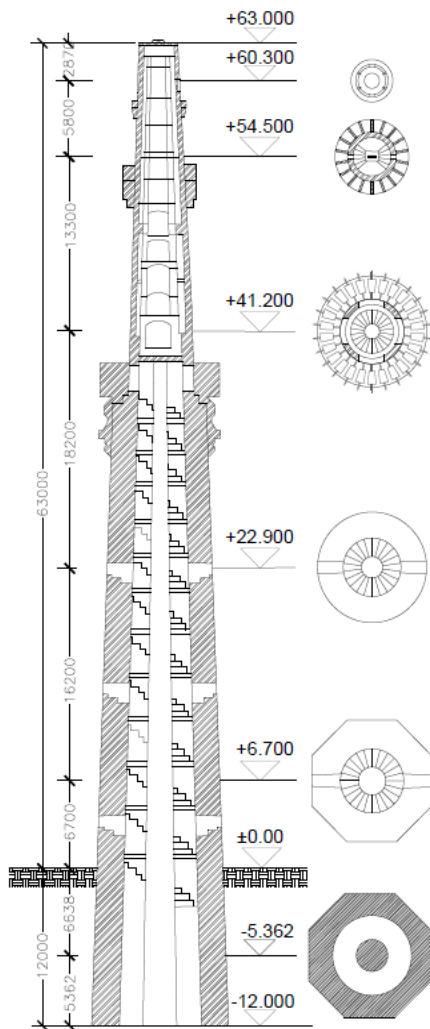
منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

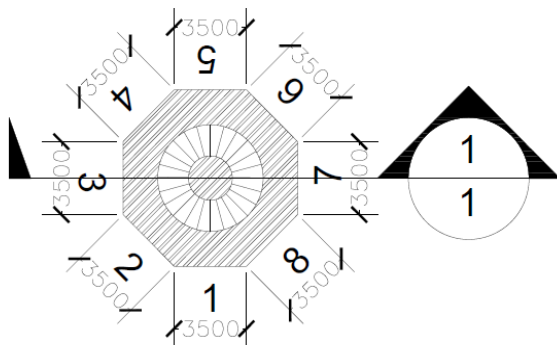
منار غزنی الهامی برای منار جام

قطع (تراش) ایستاده منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

پلان قاعده ای منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

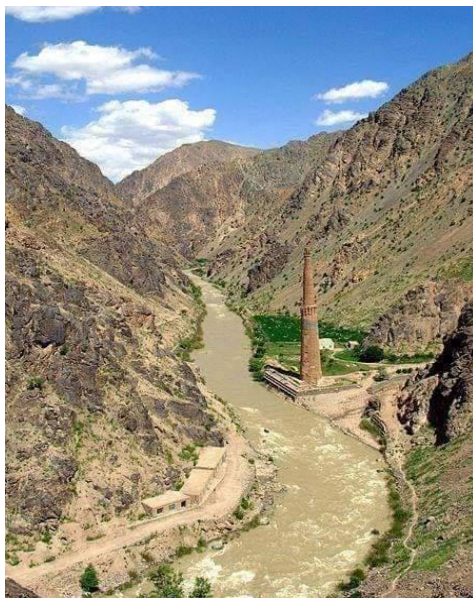

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از منار جام در ولایت غور

تصویری از منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت تزیین منار جام

تصویری از قسمت تزیین منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت تزیین منار جام

تصویری از قسمت تزیین پایین منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت بالایی منار جام در ولایت غور

تصویری از قسمت تزئین منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت کتیبه منار جام در ولایت غور

تصویری از زینه داخلی منار جام در ولایت غور

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از زینۀ داخلی منار جام در ولایت غور

تصویری از قسمت داخلی منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت زیننه های داخلی منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

تصویری از قسمت داخلی منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

خطر سقوط منار جام:

اندره ماریک در رساله اش راجع به منار جام متذکر شده است که منار جام به واسطه تمایلی که پیدا کرده است، مشرف به سقوط می باشد. این امر را مهندس ایتالوی (اندریا برونو) نیز تأیید نموده برای نخستین بار در رساله کوچک خود هشت رسم تخیلی منار جام را با جزئیات آن بصورت خلاصه ارائه نمود. ضمناً از خلال رساله کيفر تا اندازه از خاک برداری مقدماتی لیبر مطلع میگردیم .

اندازه گیری و تحقیق معماری که (کورت شمید) و (ورنر هیربرگ) در سال ۱۹۱۷ میلادی در پای منار جام انجام داده اند، همین نظریه را مبنی بر خطر سقوط منار جام تأیید کردند.

منار جام فعلاً در یک زاویه خیلی کوچک قرار داشته و ساحل چپ آن بواسطه جریان آب دریای هریرود پیوسته تخریب می شود. این امر به عقیده (ورنر هیربرگ) باعث شده تا منار به اندازه دو درجه بسوی دریای هریرود میلان پیدا کند.

مواد ساختمانی منار که در سال ۱۹۱۸ میلادی به کوشش (ورنر هیربرگ) در پوهنتون تخنیک شهر ماینس تجزیه گردید، خاصیت ارتجاعی داشته در صورت تمایل بیشتر منار مواد از هم گسیخته باعث سقوط منار می گردد.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

نکات برجسته برای الهام:

۱. تاریخ اعمار
۲. منار غزنی در سال (۱۰۹۹ - ۱۱۱۵) و منار جام در سال (۱۲۰۲) اعمار گردیده.
۳. هر دو منار خشتی است.
۴. هر دو منار تزیین دارد.
۵. هر دو منار نبشته های عربی دارد.
۶. دین مبین اسلام اول در غزنی پذیرفته شد بعداً در غور.
۷. ارتفاع منار غزنی تا سال (۱۹۰۲) ۴۴ متر بوده که قسمت بالایی آن در زلزله سالی (۱۹۰۲) فروریخته و فعلاً قسمت اول آن که تقریباً ۲۰ متر است و تو سطر آهن چادر پوشش گردیده است ولی ارتفاع موجوده منار جام ۶۳ متر است.

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

ماخذ:

- ۱- داکتر مهندس حشمت الله اتمر/ منار های غزنی گذشته و حال/
اسد / سال ۱۴۰۷ / مطبعه لاجواب/ جاده ولایت/ کابل- افغانستان
- ۲- داکتر مهندس حشمت الله اتمر/ منار جام الهامی برای قطب منار/
جدی / سال ۱۴۰۰ / مطبعه لاجواب/ جاده ولایت/ کابل- افغانستان

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

فست کتاب های چاپ شده

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلايي
- (برای اساتید انستیتوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چي قانون نه شته (گډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲۶. مدرنه جو ما تونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه - مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک
کابل)
۳۴. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او گلچین (پینتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

- (جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا بنکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پیل
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد دوم)
۴۷. د شپېلی مینه (مه یڼه) په کچه گری کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې بڼونکي مینان په یوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گري ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختگ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بي زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د میني تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوي او گړندی
کړنلاره د معمارانو او انجینېرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خواره ملگري (پښتو ناول)

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۶۰. د یوې میاشتي **ناوې** (پښتو ناول)
۶۱. دڅاڅکو هار (د یوه سړی لنډی کیسې)
۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانې)
۶۳. کوشنی سوداگره (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - **بي بي مهرو**
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
۶۶. دارونکی سپلاب (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانیو جوماتونو **توپیر** د نن سره
۶۹. د مور **وژونکی (قاتل)**، (پښتو ناول)
۷۰. د مور مېړه (پښتو ناول)
۷۱. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد چهارم)
۷۲. لېونی **ملا** (پښتو ناول)
۷۳. **خوان شهید** (پښتو ناول)
۷۴. **توده برستن** (پښتو ناول)
۷۵. نورک اکا (پښتو ناول)
۷۶. غریبک (پښتو ناول)
۷۷. د ژوند **خوړې** او **ترڅې** (پښتو ناول)
۷۸. الماء [دیارس کلنه فلسطینی انجلی تر نړېدلې ودانې (پښتو ناول)]
۷۹. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد پنجم)
۸۰. ادبي لښتې / چوب ادبی
۸۱. د ښاروالی کاریگر (پښتو ناول)
۸۲. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)
۸۳. شهرې زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۸۴. ساختمان های کانتینری
۸۵. کانتینری ودانی
۸۶. Architecture of Buddhist temple in Kabul city
۸۷. بنکلی هوسی (پینتو کیسه)
۸۸. خره بیزو (پینتو کیسه)
۸۹. سور تنور (پینتو ناول)
۹۰. سپین کارغه (پینتو داستان)
۹۱. لپونی لپوه (پینتو داستان)
۹۲. بندی مرغه (پینتو داستان)
۹۳. بی وخته سپلاب (پینتو ناول)
۹۴. ملا نصرالدین سره د دوکی پایله (پینتو ناول)
۹۵. د پوی بهلول غوره پرپکره (پینتو داستان)
۹۶. د کابل بنار لمړی گمرک اداري ودانی معماری
۹۷. **ناکامه مینه** (پینتو ناول)
۹۸. سنگلاخ دره او معماری
۹۹. عشق در کانتینر ها (ناول به زبان دری)
۱۰۰. مادل اندازه گیری اسلامی
۱۰۱. په گاونډ هېواد کې **زړه** بایلل (پینتو ناول)
۱۰۲. بازی ها و سپورت های محلی مردم افغانستان - جلد اول
۱۰۳. منار های غزنی - گذشته و حال
۱۰۴. توری چشمی (عینکی) پینتو ناول
۱۰۵. د چک ولسوالی نه (۹) برجه کلا
۱۰۶. د یوې شپې ناوې (بهرنی پینتو ناول)
۱۰۷. بنکلا (پینتو ناول)
۱۰۸. د نارنج غونډی
۱۰۹. د چوکې دهقان (بزگر، کروندگر)
۱۱۰. مشت نمونه خروار

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

۱۱۱. قلعه برگد عبدالاحمد خان

۱۱۲. قلعه بلند کلوله پشته

۱۱۳. منار غزنی الهامی برای منار جام

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

فست کتاب های تحت کار

۱. هنر خطاطی و میناتورى در مراد خانى
۲. هنر کلالى در مراد خانى
۳. بی وخته باران
۴. د ژوند پای

منار غزنی الهامی برای منار جام

.....

در صورت وقت و امکان

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

Gazni minaret is An inspiration for the Jam minaret

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**